

Nyansert om de minste

HØR DE MINSTE Boken De minste barnas stemme gir rom og plass til at de minste barna skal høres, mener Tonje Holt. Foto: Reuben Saidman (1906-1967)/National Media Museum.

Forfatterne ivaretar den utfordrende balansegangen mellom håp og realisme i veiledningen av foreldre.

ANMELDT AV
Tonje Holt

PUBLISERT 2. september 2016

Kristin Gudnor Furuholmen og Mette Sund Sjøvold, *De minste barnas stemme. Utredning og tiltak for sped- og småbarn i risiko*. Universitetsforlaget, 2015. 344 sider

DET MÅ HA vært en utfordrende oppgave å skrive en fagbok som løfter frem de minste barnas stemme, og som samtidig vektlegger dilemmaene i møtet med små barn i risiko. Jeg opplever at forfatterne av boka mestrer denne oppgaven. Boka har et bredt nedslagsfelt. Målgruppen er fagpersoner som kommer i kontakt med risikoutsatte sped- og småbarn, men også studenter, foster- og adoptivforeldre kan ha nytte av boka. Forfatterne kommer fra fagmiljøet som tidligere var Aline spedbarnssenter, og som nå er del av Aline og Frydenberg Barnevernsenter. Det preger teksten at de har flere års erfaring med å arbeide med de utsatte barna.

Uten noe verbalt språk er det lett at de minste barna ikke blir hørt, og at det er de voksne som snakker på vegne av barna. I denne teksten klarer forfatterne å få leseren til å lytte til disse barna. Boka går grundig gjennom hvordan barn utvikler seg de første leveårene, og gode kliniske eksempler hjelper leseren til å rette blikket mot barnas stemme. Boka er også godt skrevet. Selv om den har en sterk faglig forankring, er den lett å følge, og de kliniske eksemplene gjør teksten praksisnær.

Grundig og omfattende

Boka er nyansert og grundig, og samtidig favner den bredt. Den presenterer teoretisk og empirisk kunnskap på en god måte, og kunnskapen blir gjort relevant for praktikerne.

De første kapitlene gir en faglig redegjørelse for hvordan utvikling i barnets første leveår blir forstått, de viktigste utviklingstemaene som da finner sted, og betydningen av det tidlige samspillet mellom barn og omsorgsperson. Deretter følger noen kapitler om vanskelige livssituasjoner som de minste barna kan leve i, blant annet vanskjøtsel, vold og overgrep, samt situasjoner der foreldrene er avhengig av rus, har psykiske vansker eller nedsatt kognitiv fungering.

Som rammeverk for å beskrive og forstå barnets fungering og reaksjoner benyttes og forklares begrepene regulering og reguleringsvansker. Kapitlene som presenterer eksponering for rus og illegale rusmidler, er noe strammere i formen enn de andre kapitlene ved at de oppsummerer kunnskap på en mer systematisk måte, og har færre kliniske refleksjoner. De neste kapitlene handler om utredningsarbeid, både av barnets vansker, samspill, tilknytning og foreldrenes omsorgskapasitet. Her er innholdet inngående og detaljert, og kapitlene løfter frem viktigheten av å gjennomføre en helhetlig og kunnskapsbasert vurdering. De siste kapitlene handler om endringsarbeid og behandlingsomsorg samt om samvær og plassering utenfor hjemmet.

Ivaretar dilemmaene

Jeg opplever at forfatterne balanserer utfordrende temaer på en nennsom måte. For eksempel synes jeg at balansegangen mellom håp og realisme blir godt ivaretatt. Forfatterne beskriver hvordan risikoutsatte foreldre kan finne styrke til å endre eget liv når de venter barn. På samme tid får boka frem realismen og de alvorlige konsekvensene det kan ha for et barn når det for eksempel blir eksponert for rus i mors mage, eller når foreldrene har en psykisk lidelse, og at det uten hjelp og støtte kan være utfordrende for omsorgsgivere å bryte negative sirkler. Likevel får boka frem dette alvorret på en måte som bevarer håpet om endring og bedring. Denne dobbeltheten finner vi også i beskrivelsen av barnets hjerne: Den er sårbar fordi den er i utvikling, men den er også plastisk og har potensial for reparasjon. Dette gir håp om at selv for risikoutsatte sped- og småbarn kan utviklingen komme inn på rett spor igjen hvis det legges til rette for det.

Jeg synes det er en styrke at forfatterne ikke kun tematiserer situasjoner som er åpenbart utfordrende, men også går inn i situasjoner som er mindre klare, og hvor dilemmaene kan være mer presserende. For eksempel der det er følelsesmessig omsorgssvikt og barna er overtilpasset, eller der foreldrene gjerne vil og ønsker å være gode omsorgspersoner, men ikke mestrer det på grunn av manglende kognitiv fungering.

Jeg likte også perspektivet om foreldrearbeid. Teksten klarer å være tydelig på at en må spille på lag med foreldrene, samtidig som det viktigste alltid vil være å ta barnets perspektiv. Å holde oppe det sterke barnefokus og samtidig fremholde at dette ikke bør gjøres på en måte som får foreldre til å føle seg mislykket, er et godt utgangspunkt, spesielt fordi vi vet at det noen ganger kan være en motsetning mellom barnets beste og foreldrenes ønsker og behov.

Utviklingsperspektiv

Samtidig som boka integrerer viktige kunnskapsfelt som utviklingspsykologi, tilknytningsteori, traumeteori og nevropsykologi, er utviklingsperspektivet tydelig. Barnets utviklingstemaer de første leveårene blir utførlig behandlet, og jeg synes boka er god til å vise hvordan belastninger i sensitive perioder av de minste barnas utvikling kan skape ringvirkninger senere i livet. Den viser eksempler på skjevutvikling og hvordan belastninger i én utviklingsperiode kan virke forstyrrende både på kort og lang sikt. Blant annet beskriver den at barn som har vært eksponert for rus i svangerskapet, ikke bare er i risiko for skjevutvikling rett etter fødselen, men også for psykiske vansker senere – og at mangel på tidlig sosialt samspill kan forstyrre og påvirke ervervelse av andre ferdigheter senere.

Knapt om behandlingsomsorg

Dersom jeg skal peke på noe jeg savner i boka, vil jeg trekke frem at det kunne vært skrevet mer om endringsarbeid og behandlingsomsorg. Det kommer frem hva omsorgspersoner kan trenge hjelp til, men jeg opplever at teksten er for vag i å beskrive hvordan dette kan gjøres. Jeg synes heller ikke de kliniske eksemplene i denne delen knyttes så godt til intervensjoner, og synes spesielt det siste kapittelet om behandlingsomsorg faller litt tilbake til utredning, uten å ta skrittet ordentlig inn i hva god behandlingsomsorg er. Boka kunne også gått mer inn på hvilke tiltak og programmer som eksisterer, hva man vet fungerer, og hvordan tiltakene bør gjennomføres.

Tydelige barnestemmer

Dette er en fagbok som jeg varmt vil anbefale til alle som arbeider med sped- og småbarn i risiko, og boka tilfører viktig og oppsummert kunnskap til praksisfeltet. Den gir rom og plass til at de minste barna skal høres, og det på en nyansert og ivaretakende måte.

De minste barna har kun én mulighet til å få en utviklingsfremmende oppvekst. I boka er barnets stemme tydelig. Det løftes frem at barnet har *rett* til utredning og *rett* til et verdig liv med god omsorg, og at for sped- og småbarn er det knapt med tid til å hjelpe.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 53, nummer 9, 2016, side 758-760

ANMELDT AV

Tonje Holt, psykolog og PhD